

Viera a život

Časopis
pre kresťanskú
orientáciu

Ročník XXXI
November – December
číslo **6** 2021

- **Téma: Rodina ako domáca cirkev**
- Ako ďalej v pastorácii rodín?
- Manželia Rényioví: Rozhovor o konverzii, adopcii, aj pomoci chudobným v Afrike
- Historicko-liturgický pohľad na podávanie Eucharistie na ruku
- Jezuitské školstvo
- Sv. Róbert Bellarmín – učiteľ Cirkvi
- Boh nám dal dar Svätého písma
- Jubileum profesorky Evy Fordinálovej
- Duchovné mosty profesora D. Škovieru
- Vianoce s Dietrichom Bonhoefferom
- Príloha: Biblia v múzeách a galériách

Predhovor

Ohnivká manželskej lásky

Svojho času som s jednou svojou priateľkou viedol dosť náročnú rozhovory o viere. Bolo to dievča z dobrej katolíckej rodiny, no rozličné okolnosti spôsobili, že ako vysokoškoláčka prežívala krízu viery. A nebola vo svojej rodine jediná. Preberali sme v rozhovoroch všelijaké aspekty života viery, jej prežívania v spoločenstve, v rodine, v práci. Živo si pamätám, ako ma zasiahla jedna jej poznámka o vlastných rodičoch – príkladných kresťanoch, horlivých farníckoch: „Veď na tých našich vôbec nevidno, že by sa ešte mali radi. Nijako si to nedávajú najavo.“ Vtedy som to vnímal najmä ako kontrast s obrazom mojich rodičov, ktorí sa aj po dvadsiatich piatich rokoch manželstva mali očividne radi, ktorí sa iba krátko predtým stali rodičmi šiesteho dieťaťa, ktorí sa dokázali stále držať vonku za ruky, ktorí sa pri príchode domov alebo pri odchode vždy pobožkali.

Dnes túto dátonu poznámku svojej priateľky vnímam aj v kontexte manželského vzťahu ako ohniska domácej cirkvi a rodiny ako miesta odovzdávania viery. Vrúcny vzťah manželov, ktorí si sľúbili, že sa budú „milovať a ctiť po všetky dni svojho života“, je *conditio sine qua non* pre ozajstný život viery a jeho odovzdanie v rodine. Podľa Druhého vatikánskeho koncilu „kresťanskí manželia svätosťou manželstva, ktorou naznačujú tajomstvo jednoty a plodnej lásky medzi Kristom a Cirkvou a majú na ňom účasť (porov. Ef 5,32), navzájom si pomáhajú k svätosti“ (Lumen gentium, 11).

Práve tento záujem o spoločne dosahovanú svätosť, „vôňa“ tejto svätosti v rodine sú zrejme tým, čo deti vycítia a čo vnímajú, čo v nich vyvoláva záujem a chuť byť súčasťou úsilia o jej dosahovanie v živote viery. Nemáme však na mysli svätosť meranú množstvom „odmodlených“ ružencov, deviatnikov, litánií, ale svätosť budovanú na láskavých vzťahoch k najbližším, na zodpovednosti a plnení si svojich povinností, na úsilí podporovať sa vo viere v rodine i v spoločenstve, svätosť hľadajú na stránkach Svätého písma a inšpirovanú nasledovaním Ježiša Krista – láskavého, pokorného, milosrdného. Tento zápal pre spoločnú svätosť, ktorý je pri zrode mnohých kresťanských manželstiev, treba pestovať, udržiavať, živiť aj v čase, keď dospievajúce deti potrebujú jasný znak toho, že láska ich rodičov je stále ohniskom ich domácej cirkvi.

Vaša redakcia

Oznam

Pravidelne, každý mesiac slúži páter Milan Hudaček SJ svätú omšu za živých a zosnulých čitateľov, odberateľov, spolupracovníkov, dobrodincov časopisu Viera a život.

OBSAH

Téma: Rodina ako domáca Cirkev

Predhovor: – <i>R. Mésároš</i>	1
Ako ďalej v pastorácii rodín? – <i>L. Csontos</i>	3
Rozhovor s manželmi Rényiiovými z Bratislavy o konverzii, adopcii, aj pomoci chudobným v Afrike – <i>A. Eliášová</i>	10
Hodnoty v „ringu“ a roztľieskavačí doby (Niekoľko poznámok na margo toho, čím a v čom žijeme.) – <i>P. Tománek</i>	13
Svedectvo z pralesa – <i>S. Tóthová</i>	21

Profily

Široké obzory a duchovné mosty profesora Daniela Škovieru (K nedožitým 75. narodeninám vzácného pedagóga, prekladateľa a dobrého človeka) – <i>E. Juríková</i>	24
Sochár Rajmund Lauro v „galérii osobností“ – <i>P. Cabada</i>	26

Duchovný život

Teologická meditácia: Ježiš v dome Márie a Marty: otázky z obrazu majstra Tintoretta – <i>B. Dado</i>	29
Duchovné zamyslenie: Bez správnych pravidiel sa rodina rozpadne – <i>M. Vivoda</i>	33
4 typy na dobré knihy – <i>A. Eliášová</i>	36

Štúdie a dimenzie

Historicko-liturgický pohľad na podávanie Eucharistie na ruku – <i>V. Dufka</i>	39
Svätý Róbert Bellarmín – učiteľ Cirkvi a patrón jezuitskej univerzitnej mládeže – <i>L. Hromják</i>	48
Boh nám dal dar Svätého písma – † <i>J. Kyselica</i>	59
Jezuitské školstvo ako odpoveď na niektoré súčasné náboženské patológie – <i>L. Jeník</i>	75

Všimli sme si

Vianoce s Dietrichom Bonhoefferom – <i>F. Sočufka</i>	87
S poslaním proroka v literatúre i poézii (Jubileum profesorky Evy Fordinálovej) – <i>L. Košík</i>	92

Recenzie

M. Andoková: Čierna som, a predsa krásna. Tyconiov výklad Piesne piesní 1,5. – <i>E. Juríková</i>	95
J. Eldredge: Vezmi si svoj život späť. Každodenné cvičenia do bežného života vo svete, ktorý sa zbláznil – <i>M. Moravčíková</i>	97

Výber myšlienok:

P. Ladislav Csontos SJ: 50 zamyslení pre rodiny (Trnava : Dobrá kniha, 2021)	9, 23, 38, 74
--	---------------

Obrazová príloha

Biblia (témy rodiny) v galériách, v múzeách i súkromných zbierkach	17
--	----

kupov, ale nechýbali ani tí, ktorí neboli ochotní akceptovať tento spôsob prijímania. Dokonca boli prípady, keď sa niektorí ľudia rozhodli radšej neprístupovať k svätému prijímaniu, ako by mali prijímať do ruky, lebo to považovali za neúctivé. Pod vplyvom takého postoja sa spôsob prijímania začal stávať prameňom rozdelenia medzi veriacimi, hoci Eucharistia je sviatosťou jednoty.

Cieľom tejto štúdie je priblížiť niektoré svedectvá, ktoré poukazujú na spôsob prijímania v priebehu histórie a tak vniesť aj do tejto problematiky viac porozumenia. Poukážeme aj na dôvody, pre ktoré sa postupne zaviedlo podávanie svätého prijímania do úst a všimneme si aj vplyv stredovekej úcty k Eucharistii na frekvenciu prijímania.

Podávanie chleba v Ježišovej dobe a skúsenosti prvých kresťanov

Východiskovým okamihom pre porozumenie spôsobu prijímania je Posledná večera, ktorú Ježiš slávil so svojimi učeníkmi. Svedectvá o Poslednej večeri sú zaznamenané u synoptických evanjelistov – Matúša², Marka,³ Lukáša⁴ a opis tejto večere podáva aj svätý Pavol vo svojom Prvom liste Korinťanom.⁵ Evanjelista Matúš podáva správu o Poslednej večeri týmito slovami: „Pri večeri vzal Ježiš chlieb a dobrorečil, lámal ho a dával učeníkom, hovoriac: Vezmite a jedzte: toto je moje telo.“⁶ Z týchto slov je zjavné, že Ježiš rozdával učeníkom konsekrovaný chlieb a oni ho sami jedli. Podobne, ako otec rodiny pri židovskej hostine, tak aj Ježiš pri Poslednej večeri podával účastníkom hostiny chlieb do rúk a oni ho sami rukami jedli. Pri židovskom stolovaní sa totiž jedlo rukami.⁷ **Svedectvo evanjelia tiež hovorí, že Ježiš lámal chlieb. Chlieb sa teda nekrájal, ale sa lámal na kúsky, aby ho bolo možné rozdať spolustolujúcim, podobne, ako to evanjelista Marek opisuje pri nasýtení zástupu: „Potom vzal päť chlebov a dve ryby, pozdvihol oči k nebu, dobrorečil, lámal chleby a dával svojim učeníkom, aby im ich rozdávali.“⁸**

Ak by sme nazreli do svedectiev prvých storočí, jedno z najvýrečnejších o podávaní svätého prijímania na ruku pochádza od svätého Cyrila Jeruzalemského (315 – 387), ktorý vo svojej piatej mystagogickej katechéze podáva tento opis prijímania:

„21. Keď prichádzaš [k prijímaniu], neprístupuj tak, že by si vystieral dlane alebo prsty od seba rozťahoval, ale urob svoju ľavú ruku akoby trónom pre pravú, ktorá má prijať Kráľa a keď si vyhlíbil dlaň [pravej ruky], prijmi telo Kristo-

2 Porov. Mt 26,26.

3 Porov. Mk 14,22.

4 Porov. Lk 22,19.

5 1 Kor 11,23-24.

6 Mt 26,26.

7 Porov. KUNETKA, F.: Eucharistie v kresťanskej anticke. Olomouc : Univerzita Palackého Cyrilometodějská teologická fakulta, 2004, s. 110.

8 Mk 6,41.

vo a odpovedz *amen*. Po tom, čo si opatrne posvätil svoje oči dotykcom svätého Tela, prijmi ho a dávaj pozor, aby ti nič z neho neodpadlo, lebo čo by ti spadlo, to by bolo ako z tvojich vlastných údov stratené. Povedz mi: keby ti niekto dal zlatý prach, nedržal by si ho so všetkou starostlivosťou a nedával by si pozor, aby ti nič z neho nespadlo a nestratilo sa? Či sa nemusíš oveľa pozornejšie starať, aby ti neodpadla nijaká omrvinka z toho, čo je drahocennejšie ako zlato a drahokam?

22. Potom, čo si sa stal účastným tela Kristovho, prístup aj ku kalichu Krvi, nenaťahuj však ruku, ale sklonený a v postoji poklony a úcty povedz *amen*, posväť sa prijímajúc krv Kristovu. Kým sú tvoje pery ešte vlhké, dotkni sa ich rukami a posväť oči, čelo a ostatné zmysly. Potom, zatiaľ čo čakáš na modlitbu, ďakuj Bohu, ktorý ťa urobil hodným takých tajomstiev.”⁹

Z textu katechézy sv. Cyrila Jeruzalemského je zjavné, že v 4. storočí bola Eucharistia kladená prijímajúcemu na ruku. Sv. Cyril Jeruzalemský upozorňuje na to, aké gesto rúk má prijímanie sprevádzať, čo má prijímajúci povedať, s akou pozornosťou má prijímať a zdôrazňuje postoj pokory a úcty, s ktorou má pristupovať k Eucharistii. Opis podávania prijímania na ruku, o ktorom sa zmieňuje Cyril Jeruzalemský, nie je iba ojedinelým textom, ale historické pramene prvých deviatich storočí dosvedčujú, že prijímanie Kristovho tela na ruku bolo zaužívané v celej Cirkvi.

Už Tertulián (cca 155 – cca 222) sa zmieňuje o spôsobe prijímania na ruku¹⁰ a tiež hovorí o starostlivosti pri prijímaní.¹¹ Tertulián kritizuje tých veriach, ktorí po vykonaní úkonu idolatrie prichádzajú, aby tými istými rukami prijali Pánovo telo.

Sv. Cyprián († 258) vo svojom diele *O odpadlíkoch* spomína, že veriaci, keď prijme Chlieb do otvorenej dlane, má ju potom zatvoriť a otvorí ju po tom, čo sa vráti na svoje miesto, kde prijme Eucharistiu.¹²

Sv. Ambróz (339 – 397) tvrdí, že „je to ruka, ktorá prinesie pokrm do úst... prostredníctvom ruky ponúkame a prijímame nebeskú sviatosť.“¹³ Sv. Augustín (354 – 430) odporúča prijať Pánovo telo *coniunctis manibus*, teda so spojenými rukami.¹⁴

Z egyptských otcov o podávaní prijímania na ruku svedčí sv. Klement Alexandrijský († 215) vo svojom diele *Stromata I*. Biskup Dionízius Alexandrijský

9 Porov. CYRILLE DE JÉRUSALEM: *Catéchèses mystagogiques*, Sources chrétiennes 126. Paris : Les éditions du CERF, 1966, s. 171–173.

10 Porov. TERTULIAN: *De idolis*, 7,1. In: CSEL 20 (1890) 36. Porov. BUGNINI, A.: „Sulla mano come in trono“, *Notitiae* (85), 9 (1973), s. 290.

11 TERTULIAN: *De corona mil.*, 3. In: CSEL 70, 158. Porov. JUNGSMANN, J. A.: *Missarum sollemnia*, Torino : Marietti, II. edizione, 1961, vol 2, s. 285, pozn. 36.

12 Porov. CYPRIÁN [Cyprianus]: *De lapsis* 22, 484 (PL 4, 498). Porov. BUGNINI, A.: „Sulla mano come in trono“, s. 290.

13 Porov. AMBRÓZ: *Exameron*, 6, 9, 69. Porov. BUGNINI, A.: „Sulla mano come in trono“, s. 291.

14 AUGUSTÍN: *Homília 7*. Porov. BUGNINI, A.: „Sulla mano come in trono“, s. 290.

(† 264/5), odvolávajúc sa na pápeža sv. Sixta II. († 258) zdôvodňuje, prečo ne-súhlasil so znovupokresťením kresťana, ktorý bol pokresťený heretikmi: „Keďže už dlhé obdobie počúval eucharistickú modlitbu a hovoril *Amen* spolu s veriacimi (s vernými), približoval sa k oltáru a *natahoval ruky*, aby prijímal posvätný pokrm; prijal pokrm a chutnal telo a krv Pána, preto som sa nemohol odvážiť znovu ho pokrstiť.“¹⁵

Aj v Sýrii bolo samozrejým podávanie prijímania na ruku. Svedčia o tom viacerí otcovia, napríklad Afraate († po 345), sv. Bazil († 379), sv. Gregor Naziánsky († 390) a Teodor z Círu († 466).¹⁶

Svätý Ján Zlatoústý (cca 347 – 407) vo svojej tretej homílii napomína veriacich, aby si uvedomili, koho berú do svojej ruky; aby tie ruky, ktoré sa dotýkajú takého veľkého daru, neboli poškvrnené zločinom: „Povedz mi, išiel by si k Eucharistii s neumytými rukami? Myslím si, že nie. Radšej by si na prijímanie nešiel, ako so špinavými rukami. V tejto malej záležitosti si tak veľmi pozorný; odvážiš sa potom prijať Eucharistiu s nečistou dušou? Teraz držíš rukami Pánovo telo na krátky čas, zatiaľ čo v duši zostane navždy.“¹⁷

V šiestej homílii sv. Ján Zlatoústý poznamenáva: „Serafín sa neodvážil vziať horiace uhlie rukou, ale ho vzal kliešťami,¹⁸ zatiaľ čo ty prijímaš rukou. Ak hľadáš na dôstojnosť týchto dvoch skutočností, táto je oveľa väčšia ako tá, ktorej sa dotýkal serafín...“¹⁹ Ján Zlatoústý upozorňuje, že tento dar veriaci nevzal iba do svojich rúk, ale si ho vložil do úst a preto si má chrániť svoj jazyk pred všetkými špinavými a pomstychtivými slovami.²⁰

Zreteľné svedectvo podáva aj Teodor z Mopsuestie (350 – 428), ktorý hovorí: „Každý natiadne pravicu pre prijatie Eucharistie..., ju podloží ľavá ruka.“²¹ Ján Damascénsky († 749) vo svojom diele *De fide* hovorí o polohe rúk pri prijímaní Eucharistie: „Urobiac rukami tvar kríža, prijímame telo Ukrižovaného.“²²

15 Porov. BUGNINI, A.: „Sulla mano come in trono“, s. 290.

16 Porov. BUGNINI, A.: „Sulla mano come in trono“, s. 290.

17 Porov. CRISOSTOMO: In Eph. Hom. 3, 4 (PG 62, 28 s); Porov. JUNGSMANN: *Missarum sollemnia*, s. 286, poznámka 47; Porov. BUGNINI, A.: „Sulla mano come in trono“, s. 290.

18 Iz 6,6: „I priletel ku mne jeden zo serafínov, v ruke mal žeravý uhlík, čo kliešťami vzal z oltára.“

19 Porov. CHRYSOSTOM: Hom. 6,3. Porov. BUGNINI, A.: „Sulla mano come in trono“. In *Notitiae* (85), 9 (1973) 290.

20 Porov. CHRYSOSTOM: Hom. XXI ad Popul. Antioch, tom. i., s. 266. In: BINGHAM, J.: *Origines Ecclesiasticae: Or, The Antiquities Of The Christian Church, And Other Works*, vol. V, London 1840, s. 256.

21 Porov. TEODOR Z MOPSUESTIE: *Sermones catech. VI*. Porov. JUNGSMANN: *Missarum sollemnia*, s. 285, pozn. 34.

22 Porov. JÁN DAMASCÉNSKY: *De fide IV, 13* (PG 94, 1149). JUNGSMANN: *Missarum sollemnia*, s. 285, poznámka 33.

O prijímaní na ruku v Španielsku svedčí dokumentácia z koncilov v Zaragoze (380) a v Tolede (400).²³ Podávanie prijímania do rúk však bolo niekedy spojené aj so zneužitím Eucharistie. Preto španielske synody deklarovali, že kto prijme Eucharistiu a nepožije ju, nech je považovaný za *sacrilegus*.²⁴

Taktiež Pectorius (Autun) z Gálie z 5. – 6. storočia spomína prijímanie Eucharistie na ruku.²⁵ V Gálii však ženy nesmeli prijať Telo Kristovo na holú ruku, ale museli si ju zakryť bielym ručníčkom.²⁶ O prijímaní na ruku hovorí aj synoda v Trulle (692)²⁷ a *Capitulare ecclesiastici ordinis* z 8. storočia.²⁸

Počiatok podávania svätého prijímania do úst a eucharistická úcta v stredoveku

Hlavným dôvodom pre zaužívanie podávania Eucharistie priamo do úst bola predovšetkým rastúca úcta voči Eucharistii a obava z jej zneuctenia. Prax podávania Kristovho tela do úst sa všeobecne zaužívala od 9. storočia, hoci niektoré správy o prijímaní do úst jestvujú už z predchádzajúceho obdobia. Všeobecný predpis, že laici majú prijímať Eucharistiu do úst, bol ustanovený na synode v Rouene (Rouën) okolo roku 878.²⁹ Na tej synode bolo stanovené, že Eucharistiu do rúk môžu dostať diakoni a subdiakoni. V priebehu 10. – 11. storočia právo prijímať do rúk bolo dané iba kňazovi a diakonovi. Približne v tom čase, keď sa začalo s podávaním Eucharistie do úst, začal sa používať pri slávení Eucharistie nekvasený chlieb.

V súvislosti s rastúcou úctou voči Eucharistii a vedomím vlastnej nehodnosti, veriaci prijímali Eucharistiu zriedkavejšie. Prijímanie Eucharistie sa natoľko zredukovalo, že štvrtý lateránsky koncil v roku 1215 bol nútený predpísať povinnosť prijímania Eucharistie aspoň raz do roka. V súvislosti so zriedkavejším podávaním prijímania a z dôvodu obavy z vyliatia čo i len kvapky

23 „Antiquus ecclesiae mos fuit, dare fidelibus eucharistiam in manus“. In: BINGHAM, J.: *Origines Ecclesiasticae: Or, The Antiquities Of The Christian Church, And Other Works*, s. 260, pozn. M. Porov. Labbé, *Conc. Tolet. I, (can XIV) vol II*, s. 1239); Porov. BUGNINI, A.: „Sulla mano come in trono“, s. 291.

24 Porov. *Concil v Sagozze (380)*, can. 3 (MANSI III, 634); *Concil v Tolede (400)*, can. 14 (MANSI III, 1000). In: JUNGSMANN: *Missarum sollemnia*, s. 286, poznámka 50.

25 Porov. BUGNINI, A.: „Sulla mano come in trono“, s. 291.

26 Tento predpis potvrdzuje aj Synoda v Auxerre (578 alebo 585), can. 36 (MANSI IX, 915). In: JUNGSMANN, *Missarum sollemnia*, s. 286, poznámka 47.

27 *Sinodo Trullano (692)*, can 101 (Mansi XI, s. 985); Porov. JUNGSMANN: *Missarum sollemnia*, s. 285, pozn. 34.

28 „pontifex... communicat populum, qui manus suas extendere ad ipsum potuerit.“ (*Capitulare ecclesiastici ordinis*. In: *Monumenta veteris liturgiae alemannicae. Pars altera. Typis San-Blasianis 1779*, s. 170.

29 „... nulli autem laico aut femine eucharistiam in manibus ponat, sed tantum in os eius.“ (can. 2 /MANSI X, s. 1199. Porov. JUNGSMANN, *Missarum sollemnia*, s. 286 – 287, poznámka 53)

z kalicha, sa od 13. storočia tiež upustilo od podávania prijímania z kalicha.³⁰ Zvyk prijímať Kristovo telo po kľáčiacky sa rozšíril tiež približne od 13. storočia³¹ a napokon sa tento postoj pri svätom prijímaní celkom zaužíval. V oblasti eucharistickej úcty sa výraznejší dôraz kládol na adoračné zbožnosti ako samotné slávenie Eucharistie.³² Snaha „vidieť Eucharistiú“ začala nahrádzať prijímanie Eucharistie a expozícia Najsvätejšej sviatosti sa dostávala do centra eucharistického kultu.³³

Vincenzo Raffa vo svojej knihe *Liturgia eucaristica* veľmi výstižne vyjadruje ducha doby, v ktorej na jednej strane vystupuje do popredia rozmer úcty a adorácie, na druhej strane však ustupuje do úzadia samotné pozvanie na hostinu, ktorá je Kristom adresovaná už pri Poslednej hostine: „Vezmite a jedzte: toto je moje telo... Pite z neho všetci: toto je moja krv novej zmluvy...“³⁴ Raffa uvádza: „Oveľa viac sa brala do úvahy realita – hoci táto skutočnosť je pravdivá – o nekonečnom Bohu, ktorý je prítomný a pred ktorým treba len pokľaknúť a konať adoráciu; a menej sa brala do úvahy iná skutočnosť, v istom zmysle vhodnejšia pre eucharistické pôsobenie Krista, človeka – Boha, ktorý pozýva na hostinu, aby sa daroval ako pokrm, nápoj a liek.“³⁵

Podávanie svätého prijímania po Druhom vatikánskom koncile

Na základe vyššie spomenutých svedectiev je zjavné, že podávanie svätého prijímania na ruku trvalo až do 9. storočia. V snahe o prehĺbenie väčšej úcty voči Eucharistii sa od 9. storočia postupne ustálil spôsob prijímania do úst, ktorý pretrvával až do druhej polovice 20. storočia. Hoci konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu o posvätnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, konkrétne nehovorí o spôsobe prijímania, predsa v niektorých západoeurópskych krajinách sa začali vyskytovať tendencie podávania Eucharistie na ruku. Keďže tento zvyk sa rýchlo šíril, biskupské konferencie sa obrátili na Apoštolskú stolicu. V roku 1968 bol všetkým biskupským konferenciám za-

30 Porov. POLC, J. V.: *Posvätná liturgia*. Rím : Křesťanská akademie, 1981, s. 92–93.

31 Porov. POLC, J. V.: *Posvätná liturgia*, s. 93.

32 Porov. ADAM, A.: *Liturgika. Křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha : Vyšehrad, 2001, s. 46.

33 V roku 1450, keď kardinálsky legát Nicolaus Cusanus (1401 – 1464) cestoval cez Nemecko, sťažoval sa, že Eucharistia bola konštituovaná, aby bola prijímaná, nie pre pozeranie. (Porov. Taft, R.: „Jesuit Liturgy — An Oxymoron?“ *Worship*, č. 84 / 2010 / s. 45, pozn. 20.)

34 Mt 26,26-28.

35 „Venne preso in considerazione molto di più il fatto, pur vero, del Dio infinito presente, dinanzi al quale non si doveva stare che inginocchiati e in atto di adorazione, e meno l'altro fatto, più confacente in un certo senso all'azione eucaristica del Cristo, uomo Dio, invitante al banchetto per darsi lui stesso in cibo, bevanda e medicina.“ (RAFFA, V.: *Liturgia eucaristica. Mistagogia della Messa: dalla storia e dalla teologia alla pastorale pratica*. Roma : CLV-Edizioni liturgiche, 2003, s. 567.)

slaný list s konkrétnymi otázkami pre slobodné a tajné hlasovanie ohľadom spôsobu prijímania Eucharistie. Na základe odpovedí biskupov bola dňa 29. mája 1969 zverejnená inštrukcia *Memoriale Domini*.³⁶ Inštrukcia poukazuje na to, že slávenie Eucharistie, ako aj spôsob svätého prijímania, nebol v dejinách cirkvi vždy jednotný. Hoci inštrukcia pobáda k prijímaniu do úst, ponecháva na zvážení biskupských konferencií, kde už podávanie prijímania na ruku má svoje korene, aby po dôkladnom preštudovaní tejto otázky a na základe tajného hlasovania s výsledkom aspoň dvojtretinovej väčšiny kladných hlasov, zaslala svoju žiadosť o schválenie Apoštolskej stolici.³⁷ Spolu s inštrukciou bol konferenciám biskupov zaslaný list, ktorý obsahuje normy a podmienky pre uvedenie prijímania na ruku.³⁸

O podávaní svätého prijímania na ruku píše aj pápež Ján Pavol II. vo svojom liste *Dominicae Cenaе* o Eucharistickom tajomstve a kulte z 24. februára 1980.³⁹ V liste pápež spomína aj prípady neúcty k sviatosťným eucharistickým spôsobom, hoci dodáva: „Keď o tom píšem, nechcem sa nijako dotknúť osôb, ktoré prijímajú eucharistického Krista ,na ruku’ – tam, kde je to dovoľené – a robia to v duchu hlbokej úcty a nábnosti.“⁴⁰

Aj pápežovi Benediktovi XVI. osobitne záležalo na úcte k Eucharistii. Okrem mnohých textov, ktoré zasvätil Eucharistii, pápež Benedikt XVI. pri pontifikálnych svätých omšiach nechával prijímať Eucharistiu po kľáčačky a do úst. Týmto svojím gestom nemenil disciplínu spôsobu prijímania Eucharistie vo všeobecnosti, veď väčšina európskych biskupských konferencií už mala povolenie z Ríma, ktoré sa týkalo prijímania na ruku. Jeho gesto vychádzalo z hlbokej úcty voči Eucharistii, ako aj zo skúseností, ktoré nadobudol pri sláveniach v Ríme, ako o tom sám hovorí v knihe rozhovorov s nemeckým novinárom Petrom Seewaldom:

„Nie som zásadne proti prijímaniu na ruku, sám som ho tak rozdával i prijímal. Tým, že teraz nechávam prijímať Eucharistiu kľáčačky a do úst, chcem vyjadriť postoj hlbokej úcty a zdôrazniť Kristovu reálnu prítomnosť. V neposlednom rade aj preto, že práve pri veľkých liturgických zhromaždeniach, aké máme v Bazilike svätého Petra alebo na Námestí svätého Petra, je veľké nebezpečenstvo spovrchnenia. Počul som od ľudí, že si potom hostiu dávajú do peňaženky a odnášajú ako nejaký suvení. V tomto kontexte si mnohí môžu pomyslieť, že patrí k veci aj prijať Eucharis-

36 SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO: *Memoriale Domini, instructio De modo Sanctam Communionem ministrandi*, AAS 61(1969)541-545.

37 Porov. BUGNINI, A.: *La riforma liturgica*. Roma : CLV – Edizioni liturgiche, 1997, s. 638.

38 Porov. AAS 61(1969)546–547.

39 JÁN PAVOL II.: *Dominicae Cenaе* o Eucharistickom tajomstve a kulte. In: *Liturgia* 14 (2/1994) 95–121. (AAS 72/1980/113–138.)

40 JÁN PAVOL II.: *Dominicae Cenaе* 11. In: *Liturgia* 14 (2/1994) 116. (<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/dominicae-cenae>, zo dňa 5. 12. 2021)

tiu – všetci idú dopredu, idem aj ja. Preto som chcel dať *jasné znamenie*, ktoré má zreteľne vyjadriť, že sa tu deje niečo mimoriadne.“⁴¹

Pápež Benedikt XVI. svojím gestom chcel predovšetkým komunikovať „jasné znamenie“, ale nemienil legislatívne stanoviť nové kritérium prijímania pre celú Cirkev alebo zmeniť význam *Všeobecných smerníc Rímskeho misála*, ktoré počítajú s možnosťou prijímania na ruku za stanovených podmienok. Od 1. januára 2022 vojde do platnosti slovenský preklad tretieho vydania *Rímskeho misála*, ktorý vo *Všeobecných smerniciach*, v článku 161, stanovuje nasledovné: „Ak sa prijímanie dáva iba pod spôsobom chleba, kňaz každému ukáže trochu zdvihnutú hostiu so slovami *Telo Kristovo*. Prijímajúci odpovie *Amen* a prijíma Sviatosť do úst, alebo *ak je dovolené, na ruku podľa ľubovôle*. Prijímajúci prijme svätú hostiu hneď na mieste a celú ju zje.“⁴²

Podobne o prijímaní Eucharistie hovorí aj 21. článok úvodu k rituálu *Sväté prijímanie a kult eucharistického tajomstva mimo omše*. Spomínaný článok odráža formulácie inštrukcie *Memoriale Domini*:

„Pri rozdávaní svätého prijímania nech sa zachová spôsob, podľa ktorého sa konsekrovaná hostia položí na jazyk prijímajúceho. Je to v zhode s tradíciou mnohých storočí.

Biskupské konferencie však môžu po schválení Apoštolskou stolicou rozhodnúť, aby sa na ich území sväté prijímanie podávalo tak, že sa konsekrovaný chlieb *položí na ruku prijímajúceho*, len ak sa odstráni akékoľvek nebezpečenstvo, že sa vo veriacich zmenší úcta alebo sa v nich ujmú falošné predstavy o najsvätejšej Eucharistii.“⁴³

Mimoriadne závažnou je súčasná situácia pandémie, kvôli ktorej veriaci na Slovensku začali prijímať Eucharistiu na ruku bez dlhšej prípravy, aby tak predišli nákaze. Jestvuje mnoho bolestných skúseností, ktoré hovoria o strate životov tých, ktorí nerešpektovali alebo podceňovali nariadenia a odporúčania Konferencie biskupov Slovenska. Zodpovedný prístup k daru života odráža aj *Inštrukcia*, ktorú adresoval veriacim Mons. Stanislav Zvolenský, kde jasne rozlišuje medzi Božím príkazom a cirkevným prikázaním:

„Závažným pre každého kňaza je spôsob podávania Eucharistie na ruku, lebo je menej rizikový na možné šírenie epidémie a tým spôsobom zodpovedá viac požiadavke Piateho Božieho prikázania, aby sme chránili zdravie a život našich bratov a sestier, a vlastné zdravie a vlastný život. Zároveň pripomínam, že ochrana zdravia a života je ustanovená

41 BENEDIKT XVI. – PETER SEEWALD: *Svetlo sveta. Pápež, Cirkev a znamenia čias*. Bratislava : Don Bosco, 2011, s. 165–166.

42 Rímsky misál obnovený podľa rozhodnutia Druhého vatikánskeho koncilu uvedení do platnosti pápežom Pavlom VI. schválený pápežom Jánom Pavlom II. Tretie typické vydanie, Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2021, čl. 161, s. 40.

43 RÍMSKY RITUÁL, Sväté prijímanie a kult eucharistického tajomstva mimo omše. Trnava : SSV, 2011, čl. 21, s. 23.

Božím príkazom, spôsob podávania Eucharistie je stanovený cirkevným prikázaním.⁴⁴

Dejiny liturgie nám ukazujú, že spôsob prijímania Eucharistie v priebehu časov prechádzal zmenami. Je ťažké posúdiť, či viera v reálnu prítomnosť Krista v Eucharistii – u tých, ktorí prijímajú na ruku – je menšia ako u tých, ktorí prijímajú do úst. Stačí sa započúvať do slov sv. Cyrila Jeruzalemského, v ktorých opisuje spôsob prijímania a ktoré sú plné úcty a bázne voči Eucharistickému Kristovi. Dôležitý je predovšetkým postoj srdca a ochota formovať svoj život podľa príkladu Ježiša, ktorý sa nám v Eucharistii dáva za pokrm. Dokumenty a listy pápežov apelujú na prehĺbenie úcty a vzťahu k Eucharistickému Kristovi, ktorého Veľkonočné tajomstvo však nielen adorujeme, ale aj slávime pri každej svätej omši a rozvíjame v spoločenstve s bratmi a sestrami.

Ježiš pri Poslednej večeri vzal chlieb a „dobrorečil, lámal ho a dával učeníkom,⁴⁵ taktiež „vzal plátennú zásteru a prepásal sa. Potom nalial vody do umývadla a začal umývať učeníkom nohy“.⁴⁶ Toto sú dva kľúčové momenty, ktoré boli súčasťou Poslednej večere a ktorými Ježiš naznačil životný program pre tých, ktorí ho chcú nasledovať: aby sa – podobne ako Ježiš – dávali druhým⁴⁷ a aby im podľa príkladu svojho Učiteľa slúžili. Služba a darovanie sa druhým sú cestou k vytváraniu jednoty a Eucharistia je sviatosťou jednoty. Bolo by smutné nepochopenie tejto Sviatosti jednoty, keby veriacich rozdeľoval spôsob prijímania Eucharistie.

Literatúra:

- ADAM, A.: *Liturgika. Křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha : Vyšehrad, 2001
Ako je to s individuálnym podaním svätého prijímania do rúk? Stanovisko KBS. In: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20200320035> (31. 3. 2020)
- BENEDIKT XVI. – PETER SEEWALD: *Svetlo sveta. Pápež, Cirkev a znamenia čias*. Bratislava : Don Bosco, 2011.
- BINGHAM, J.: *Origines Ecclesiasticae: Or, The Antiquities Of The Christian Church, And Other Works*, vol. V, London 1840.
- BUGNINI, A.: „Sulla mano come in trono“, *Notitiae* (85), 9 (1973), s. 289–296.
- BUGNINI, A.: *La riforma liturgica*, Roma : CLV – Edizioni liturgiche, 1997.
- CYRILLE DE JÉRUSALEM, *Catéchèses mystagogiques*, Sources chrétiennes 126, Paris : Les éditions du CERF, 1966.
- JÁN PAVOL II.: *Dominicae Cenae* o Eucharistickom tajomstve a kulte. In: *Liturgia* 14 (2/1994) 95–121. (AAS 72/1980/113–138.)

44 ZVOLENSKÝ, S.: Inštrukcia k spôsobu podávania svätého prijímania v čase mimo-riadneho stavu v Slovenskej republike, zo dňa 14. mája 2020.

45 Mt 26,26.

46 Jn 13,4-5.

47 „Toto je moje prikázanie: Aby ste sa milovali navzájom, ako som ja miloval vás. Nik nemá väčšiu lásku ako ten, kto položí svoj život za svojich priateľov.“ (Jn 15,12-13)

- JUNGMANN, J. A.: *Missarum sollemnia*, Torino : Marietti, II. edizione, 1961.
- KUNETKA, F.: *Eucharistie v křesťanské antice*. Olomouc : Univerzita Palackého Cyrilometodějská teologická fakulta, 2004.
- POLC, J. V.: *Posvátná liturgie*. Řím : Křesťanská akademie, 1981.
- RAFFA, V.: *Liturgia eucaristica. Mistagogia della Messa: dalla storia e dalla teologia alla pastorale pratica*. Roma : CLV-Edizioni liturgiche, 2003.
- Rímsky misál* obnovený podľa rozhodnutia Druhého vatikánskeho koncilu, uvedený do platnosti pápežom Pavlom VI., schválený pápežom Jánom Pavlom II. Tretie typické vydanie, Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2021.
- RÍMSKY RITUÁL, *Sväté prijímanie a kult eucharistického tajomstva mimo omše*. Trnava : SSV, 2011.
- SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, *Memoriale Domini, instructio De modo Sanctam Communionem ministrandi*, AAS 61(1969)541–545.
- Taft, R.: „Jesuit Liturgy — An Oxymoron?“ *Worship*, č. 84 (2010): 38–70.
- ZVOLENSKÝ, S.: *Inštrukcia k spôsobu podávania svätého prijímania v čase mimoriadneho stavu v Slovenskej republike*, zo dňa 14. mája 2020.

Autor štúdie páter Mgr. Vlastimil Dufka SJ, SL.D., je vedúcim Katedry Pastoralnej teológie, liturgiky a kánonického práva na Teologickej fakulte Trnavskej univerzity.

Svätý Róbert Bellarmín – učiteľ Cirkvi a patrón jezuitskej univerzitnej mládeže

LUBOSLAV HRMJÁK

Tento rok si celá Cirkev pripomína významné 400. výročie smrti jezuitskeho svätca, Róberta Bellarmína, o ktorom sa jeden jeho súčasník, kardinál, narážajúc na jeho malý vzrast vyjadril: „Je to najväčší malý človek na svete.“¹ V tejto súvislosti sa nám prirodzene ponúka príležitosť lepšie spoznať a uvedomiť si význam tohto pomerne zabudnutého svätca, ktorého prínos pre Cirkev vyzdvihol rok po jeho kanonizácii samotný pápež Pius XI., keď ho v roku 1931 oficiálne vyhlásil za učiteľa Cirkvi.²

1 BRODRICK, JAMES SJ: *V slabosti a hrdinstve*. Cambridge (Canada) : Priatelia Dobrej knihy, 1986, s. 375.

2 *Grande dizionario illustrato dei santi*. Casale Monferrato : Piemme, 1992, s. 671.

CONTENTS

TOPIC: FAMILY AS A DOMESTIC CHURCH

How to proceed in the pastoral care of families? – Interview with the spouses Rényi from Bratislava about conversion, adoption and aid to poor people in Africa – Values in the „ring“ and the cheerleaders of the time (A few notes related to how and in what we live in) – Testimony from the jungle – Broad horizons and spiritual bridges of the Professor Daniel Skoviera, a valuable pedagogue, translator and a good person (who did not live to celebrate his 75th birthday) – The sculptor Rajmund Lauro in the „Gallery of personalities“ – Theological meditation: Jesus in the house of Martha and Mary: questions from the picture of the painter Tintoretto – Spiritual reflection: Without the right rules, the family will fall apart – 4 tips for a good book – *Historical- liturgical view on giving the Holy Communion in the hand* – Saint Robert Bellarmine – a doctor of the Church and a patron saint of the Jesuit University students – God gave us a gift of the Holy Scripture – Jesuit education - response to some contemporary religious pathologies – Reviews – Jubilee of the professor Eva Fordinalova – Christmas with Dietrich Bonhoeffer – Selection of ideas to the topic of number: 50 reflections for families (from a book of Fr. L. Csontos SJ) – Pictures: The Old Testament and the New Testament (topic families) on the canvases of painters in museums, galleries and private collections

SOMMAIRE

LE THÈME: LA FAMILLE COMME L'ÉGLISE DOMESTIQUE

Comment continuer avec travail pastorale dans les familles ? – Entretien avec mari et femme Rényi – Les valeurs sur le ring et les pom-pom girls d'aujourd'hui – Témoignage de la forêt tropicale – Aux 75. naissances tardives du professeur Škoviera – Sculpteur Rajmund Lauro dans la „galerie des personnalités“ – Méditation théologique : Jésus dans la maison de Marie et Marthe – Une réflexion spirituelle: Sans les bonnes règles, la famille s'effondre – 4 suggestions pour bons livres – Une vision historico-liturgique de la distribution de l'Eucharistie – Saint Robert Bellarmin - Docteur d'Église et patron de la jeunesse universitaire jésuite – L'éducation jésuite – la réponse à certaines pathologies religieuses contemporaines – Les recensions – Je suis noire et pourtant belle. L'interprétation de Tyconius des Cantiques des Cantiques – Reprenez votre vie. Exercices quotidiens dans la vie de tous les jours dans un monde qui devient fou. – Jubilé de la poète Eva Fordinálková – Noël avec Dietrich Bonhoeffer – un recueil de pensées : Ladislav Csontos SJ – 50 pensées pour les familles

AUTORI PRÍSPEVKOV

Mgr. Peter Cabadaj, email: peter.cabadaj@matica.sk – P. Ladislav Csontos SJ, Panská 11, P. O. Box 173, 814 99 Bratislava – P. Branislav Dado SJ, email: branislav.dado@gmail.com – P. Vlastimil Dufka SJ, email: vlastodufka@gmail.com – Mgr. Andrea Eliášová, PhD., P.O. Box 173, 814 99 Bratislava – HEDr. Ľuboslav Hromják, PhD., email: hromjak@kapitula.sk – Mgr. Lukáš Jeník PhD., email: lukas.jenik@truni.sk – Doc. Mgr. Erika Juríková, PhD, email: erika.jurikova@truni.sk – Ľudovít Košík, email: lkosik@zoznam.sk – Mgr. Róbert Mésároš, email: redakcia@dobrakniha.sk – ThLic. Mgr. Michaela Moravčíková, ThD., email: moravcikova@gmail.com – P. František Sočufka SJ, email: frantiseks@gmail.com – Pavol Tománek, fam. tomanek@gmail.com – Sr. Stellamaris Tóthová SDR, email: stllmrsthv1@gmail.com – ThDr. Michal Vivoda, PhD., email: vivom@pobox.sk

Poznámka redakcie:

Obrázovú prílohu zostavila: Mgr. Andrea Eliášová PhD.

Obrázok na titulnej strane obálky: Jacopo Pontorno: Navštívenie Panny Márie (výrez, 1528), 202 x 156 cm, olej na dreve, Carmignano (farský Chrám sv. Michala)

Obrázok na zadnej strane obálky: Murillo: Dve Trojice (1675 – 82), 293x 207 cm, olej na plátne, Národná galéria v Londýne.

Poznámka redakcie: Výber myšlienok k téme čísla pochádza z knihy pátra Ladislava Csontos SJ: 50 zamyslení pre rodiny (príhovory pre rodiny – vysielané v Rádiu Lumen, vydalo Vydavateľstvo Dobrá kniha, Trnava 2021)

VIERA a ŽIVOT

časopis pre kresťanskú orientáciu

Ročník XXXI. (2021). Číslo 6

Vychádza ako dvojmesačník na 100 stranách.

Recenzovaný časopis.

Vydáva Spoločnosť Ježišova na Slovensku vo Vydavateľstve Dobrá kniha.

Zodpovedný redaktor: Mgr. Róbert Mésároš

Výkonná redaktorka: Mgr. Andrea Eliášová, PhD.

Redakčná rada: Mgr. Róbert Mésároš, predseda, P. Ladislav Csontos SJ, P. Ján Dáčok SJ, P. Juraj Dolinský SJ, Mgr. Andrea Eliášová, PhD., Mgr. art. Ladislav Kačič, PhD., Prof. PhDr. Milan Katuninec, PhD., Prof. PhDr. Róbert Letz, PhD., P. Miloš Lichner SJ, ThLic. Mgr. Michaela Moravčíková, Th.D., P. František Sočufka SJ, Doc. PhDr. Mária Šmidová, PhD., Jozef Zavorský, akad. mal. Ladislav Vančo, ThDr. Michal Vivoda, PhD.

Korektúry: Mgr. Gabriela Spustová, PhD.

Grafická spolupráca: akad. mal. Ladislav Vančo, Fabian Chupáč

Redakcia: P. O. Box 173, 814 99 Bratislava

Evidencia: Štefánikova 44, 917 01 Trnava; casopisy@dobrakniha.sk

Telefón: 033 / 593 42 20, fax: 033 / 593 42 26

Vydavateľstvo: DOBRÁ KNIHA, P. O. Box 26, 917 01 Trnava

IČO: 00599051

Dátum vydania tlače: december 2021

e-mail: vieraazivot@gmail.com, www.dobrakniha.sk,

Neobjednané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo na úpravu a zvyrazňovanie textov i zmenu tituliek a medzitituliek.

Predplatné tlačenej verzie na tento rok 30,- €, jednotlivé číslo 5,- €

Predplatné elektronickej verzie na tento rok 18,- €, jednotlivé číslo 3,- €

Evidenčné číslo EV 3840/09

Vydavateľstvo Dobrá kniha Trnava

Cena 5,-€